

¡BOMBA!

Como si fueran compinches
avanza la revisión;
y el T-MEC va a protección
contra amagos y berrinches

K'uintsil

Edición de fin de semana, del viernes 24 al domingo 26 de julio de 2026
CAMPECHE · YUCATÁN · QUINTANA ROO · AÑO 12 · NÚMERO 2774 · www.lajornadamaya.mx

KAY

U DELFÍN MOTEADOIL ATLÁNTICO, CHÍIKA'AN LETI' TUMEN U CH'AACH'AJILO'OB

U k'aaba' ich káastelan t'aane' Delfín Moteado del Atlántico (*Stenella frontalis*) juntúul chan nojoch cetáceo k'ajóolta'an tumen wáaway u yoot'el. Yaab ku yila'al tu jáal ja'ilo'ob México; u ya'abile' tu baantail Atlántico, ba'ale' beyxan yaan ku yila'al tu k'áak'náabilo'ob Pacífico yéetel Índico.

Le kayo'ob beya' k'ajóolta'an tumen maas ki' u yu'ubik u yantal ti' k'iinal ja', le beetik maas chan uts u yantalo'ob tu'ux ku beetik ooxol, tumen wa k'iinal tu'ux yano'obe' maas uts u yilik u péek

yéetel u beetik ba'ak k'a'abéet ti'al u yutsil yantal.

Kéen sijiiko'obe', túulis samal booxo'ob, ts'o'oke' ku káajal u yantal u sak ch'aajilo'ob tu paach, yéetel tu jobnele' u ch'aach'aj boox. Ku chan k'éexelo' keen jo'op'ok u ch'iijilo'ob

"Ya'abach máako'obe' u k'ajóolmaj yóok'olal u k'aaba', delfines moteados, ba'ale' tu neene'ilo'obe' mina'an mix jump'éel u ch'aajilo'obi', tak keen nuuukako'ob ku chíikpajal u mejen ch'aajilo'ob. Wa maas ya'ab u ch'aach'ajo'obe' maas ch'ija'an u ba'alche'il", tu

ya'alaj Paula Lomán, máax jo'olbesik u jaatsil educación ambiental ichil u mola'ayil The Dolphin Company.

Ojéela'an kayo'ob beya' ku kuxtalo'ob ichil 40 tak 46 ja'abo'ob, jump'éel ba'al táakmuk'ta'an tumen xaak'alo'ob beeta'an tumen múuch'kabilo'ob ti' táanxel lu'umo'ob, je'el bix NOAA, tu lu'umil Estados Unidos, yéetel ma' juntúul ba'alche'il kaláanta'an tumen wiiniki'.

Kex tumen yaan k'iin ku béeytal u múul yantal yéetel u jeelo'obe', kex uláak' 20 u túulale', suuka'an u yila'al ti' maas nojoch múuch'o'ob;

kex maanal cien u túulal ti' taamtam ja'ob; beyo' ku paklan kaláantikubáaj yéetel ku séebtal u chukik ba'al u jaantej, ts'o'oke' ku xa'ak'tikubáaj yéetel uláak' u jejeláasil delfín, je'el bix girador.

Suuk u yantal tu'ux taam yanik ja', kex 10 metros u taamil, ba'ale' ma' u k'áat u ya'al wa chéen ti' ku yantali'; yaan ila'an ti' jáal ja'ob, je'el bix tu baantail Cancún, Isla Mujeres yéetel Cozumel, kex ma' seen ya'abi'.

Ku p'isik ichil 1.5 yéetel 2.3 metros yéetel ku aaltal ichil 100 tak 140 kilos.

OOCHEL COLORBLINDBIRDER

ESPECIAL: FAUNA NUESTRA / ANA RAMÍREZ / P 42 YÉETEL 43

